

На правах рукопису

СКОМОРОВСЬКИЙ Богдан Григорович

**ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ
ПОШУКОВОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ**

13.00.01 - теорія та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Українському інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти

Науковий керівник - доктор психологічних наук
Ф у р м а н **Анатолій Васильович**

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
К о з а к о в **Віталій Андрійович**;

кандидат педагогічних наук, доцент
М а к а р о в а **Людмила Іванівна**

Провідна установа - **Ізмаїльський державний педагогічний інститут**

Захист відбудеться 25 жовтня 1996 року о 10 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 09. 03. 01 в Прикарпатському університеті ім. В. Стефаника за адресою: 284000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Прикарпатського університету ім. В. Стефаника

Автореферат розіслано 20 вересня 1996 року

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

О. С. Пера

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

А к т у а л ь н і с т ь дослідження. Процес становлення національної школи України характеризується інтенсивним пошуком таких дидактичних моделей, які максимально сприяли б формуванню соціально активної, творчої особистості, здатної до самостійної регуляції власної життєдіяльності. У зв'язку з цим потребує теоретичного та практичного вивчення питання пошукової пізнавальної активності учня - важливої особистісної характеристики і основного внутрішнього механізму його соціалізації.

Починаючи від Й. Г. Песталоцці, ця проблема впродовж майже трьох століть вважається однією з найактуальніших для психолого-педагогічної науки і шкільної практики. Вона розроблялась у численних наукових теоріях, дисертаційних дослідженнях, монографіях та статтях, проте продуктивного розв'язання і впровадження у практику роботи загальноосвітніх шкіл не набула. І досі не створено цілісної дидактичної системи, яка інтегрувала б передові концептуальні підходи і використовувала категорію активності як основоположну для визначення окремих її аспектів. Загалом прогресивні дослідження природи та чинників формування пізнавальної активності, здійснені А. М. Алексюком, Д. Б. Богоявленською, Л. І. Божович, А. В. Брушлінським, П. Я. Гальперіним, В. А. Козаковим, Г. С. Костюком, О. М. Матюшкіним, П. І. Підкасітим, Я. А. Пономарьовим, О. Я. Савченко, Р. П. Скульським, А. В. Фурманом, без аналогічних досліджень інших її різновидів - комунікативної, ціннісної та трудової активності не можуть вважатися достатніми для відповідних теоретичних узагальнень. Крім

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

цього, потребують детального вивчення питання генезису пошукової пізнавальної активності особистості та визначення оптимальних умов її формування на різних вікових етапах.

Відсутність належної теоретичної бази закономірно породжує певні практичні труднощі. Так, в умовах реального навчально-виховного процесу не повною мірою використовується суб'єктний потенціал учителя та учнів, їх навчальна діяльність часто позбавлена належної мотиваційної основи, напруження розумових сил, вольової мобілізації. В результаті - низький розвивальний ефект навчання, життєва інертність і соціальний інфантилізм.

Враховуючи недостатню теоретичну розробку і високу практичну значущість означеної проблеми, темою дисертаційного дослідження вибрано дидактичні засади розвитку пошукової пізнавальної активності учнів середньої загальноосвітньої школи.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку пошукової пізнавальної активності учнів.

Предмет дослідження - психолого-педагогічні умови оптимального розвитку пошукової пізнавальної активності учнів.

Мета дослідження - науково обґрунтувати доцільність тих дидактичних моделей, які найбільш повно враховують особливості прояву пошукової пізнавальної активності школярів і зорієнтовані на їх загальний розвиток.

Гіпотеза дослідження: ефективність розвитку пошукової пізнавальної активності учнів визначається повнотою моделювання таких умов, які враховують її актуальний і потенційний рівні, об'єктивні особливості навчальної проблемної ситуації та загальний суб'єктний потенціал учасників педагогічного процесу. Оптимальні можливості у цьому плані мають дидактичні моделі проблемно-пошукового, диференційованого і модульно-розвивального навчання.

З а в д а н н я дослідження:

- здійснити психолого-педагогічний аналіз генезису пошукової пізнавальної активності школярів та особливостей розв'язування ними навчальних проблемних завдань і задач;
- визначити умови ефективної взаємодії вчителя та учнів у процесі розвивального навчання;
- дослідити педагогічні засади розвитку пошукової пізнавальної активності учнів у процесі диференційованого і модульно-розвивального навчання;
- розробити методичні рекомендації щодо педагогічного керівництва пошуковою пізнавальною активністю школярів.

М е т о д о л о г і ч н а о с н о в а дослідження. Головним методологічним орієнтиром дослідження є загальнонауковий принцип активної життєдіяльності (життєтворчості) людини як основний спосіб її суб'єктного розвитку (К. О. Абульханова-Славська, А. В. Брушлінський, Г. С. Костюк, Б. Ф. Ломов, О. М. Матюшкін, В. А. Роменець, С. Л. Рубінштейн та ін.). На дидактичному рівні аналізу навчального процесу методологічні функції дослідження виконують: теорія рівневого розумового (інтелектуального) розвитку особистості (Дж. Векслер, Л. С. Виготський, Дж. Гілфорд, Ж. Піаже), дидактичні моделі розвивального навчання (А. М. Алексюк, К. Я. Вазіна, Ю. З. Гільбух, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, Л. В. Занков, Т. В. Кудрявцев, І. Я. Лернер, О. М. Матюшкін, І. Н. Махмутов, В. В. Рєпкін, Є. В. Сковін, І. Унт, С. Френе, П. А. Юцявічене), психолого-педагогічна теорія навчальних проблемних ситуацій (О. М. Матюшкін, А. В. Фурман), психолого-дидактична теорія задач (Г. О. Балл, Г. С. Костюк, Є. І. Машбіц, В. О. Моляко), а також принципи розвитку, проблемності, діалогічності, диференційованості і модульності у навчанні.

У процесі дослідження використовувались такі **м е т о д и**: те-

оретичний аналіз праць видатних учених; систематизація, класифікація та узагальнення наукової інформації з досліджуваної проблеми; спостереження, анкетування, інтерв'ю, бесіда, тестування, вивчення передового педагогічного досвіду та навчально-методичної документації, а також методи математичної обробки експериментальних даних.

Основним методом дослідження є психолого-дидактичний експеримент, який здійснюється впродовж чотирьох років Українським інститутом підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти на базі загальноосвітніх шкіл України (№ 15 м. Білої Церкви, № 157 м. Києва, № 10 м. Бердичева, № 44 м. Запоріжжя, № 80 м. Дніпропетровська, № 19 м. Керчі).

У дослідженні умовно можна виділити три етапи.

На першому етапі (1985-1991 рр.) проводився цілеспрямований пошук дидактичних засад розвитку пізнавальної активності учнів у процесі викладання гуманітарних дисциплін. Здійснено теоретичний аналіз проблеми, визначено особливості формування пізнавальної активності особистості у шкільному віці.

На другому етапі (1992-1994 рр.) досліджувалися психолого-дидактичні умови педагогічного керівництва пошуковою пізнавальною активністю учнів у процесі проблемного, диференційованого і модульно-розвивального навчання. Проаналізовано стан та результативність експериментальної роботи на основі комплексного діагностування школярів.

На третьому етапі (1995-1996 рр.) визначалась динаміка і характерні особливості розвитку пошукової пізнавальної активності учнів в умовах модульно-розвивального навчання; здійснювалась якісна інтерпретація експериментальних даних та їх теоретичне узагальнення.

Наукова новизна дослідження: розкрито і науково

обгрунтовано психолого-педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку пошукової пізнавальної активності, доведена залежність її рівнів від змістово-організаційних особливостей навчального процесу.

Теоретичне значення роботи: здійснено якісний аналіз пошукової пізнавальної активності учнів, визначено її діагностичні показники та проведена рівнева репрезентація, виявлено вікові та індивідуальні особливості розвитку, обгрунтовано психолого-педагогічні умови оптимізації.

Практичне значення дослідження. Сформульовано науково обгрунтовані рекомендації щодо оптимальної видозміни традиційної системи шкільного навчання в напрямі підвищення її інтенсивності, комунікативності та загального розвивального ефекту. Побудовані інваріантні моделі рівнів пізнавальної активності учнів можуть бути запропоновані для впровадження у масову шкільну практику.

Про вірогідність результатів дослідження свідчить система об'єктивних критеріїв ефективності проведеного наукового пошуку, використання різних взаємодоповнюючих діагностичних методів, математичних способів аналізу експериментальних даних.

На захист виносяться такі положення:

1. Рівень розвитку пошукової пізнавальної активності залежить від змістово-процесуальних характеристик навчальних проблемних завдань і задач, їх мотиваційної спрямованості, вікових та індивідуальних особливостей учнів.

2. Психолого-педагогічними умовами оптимального розвитку пошукової пізнавальної активності учнів є:

а) висока особистісна значущість навчальної проблемної ситуації та її суб'єктивна невизначеність;

б) домінування дискурсивного мислення над інтуїтивним у процесі розв'язування навчальних завдань і задач;

в) адекватне педагогічне керівництво пошуковою пізнавальною активністю учнів, що передбачає диференціацію допомоги учителем, доцільне поєднання індивідуальних і групових форм навчальної діяльності, їх максимальну діалогізацію.

3. Модульно-розвивальне навчання найбільш повно з-поміж інших інноваційних дидактичних моделей забезпечує позитивний вплив на розвиток пошукової пізнавальної активності учнів середньої школи.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертації викладені у матеріалах міжнародної (Рівне, 1990 р.), всеукраїнських (Київ, УПКККО, 1993, 1994, 1995 рр.) та обласних (1992, 1994, 1995 рр.) науково-практичних конференцій, доповідях і виступах на серпневих нарадах учителів, засіданнях методичних об'єднань, секціях керівників шкіл та в процесі курсової підготовки педагогічних працівників.

За результатами дослідження надруковано 15 наукових праць, у тому числі 3 посібники для вчителів загальним обсягом 25 друкованих аркушів.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація (157 с.) складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (208 найменувань), додатків. Вона містить 15 таблиць і 8 малюнків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, методологічну основу, сформульовано наукову новизну, теоретичне і практичне

значення роботи, викладено зміст основних положень дисертації, що виносяться на захист, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі "Розвиток пошукової пізнавальної активності школярів як дидактична проблема" здійснено теоретичний аналіз концепцій розвивального навчання, визначено особливості розв'язування учнями проблемних задач та охарактеризовано рівні їх пошукової пізнавальної активності.

Дослідження проблеми в історичному аспекті засвідчує, що ідея розвивального навчання трансформувалася у проблему співвідношення навчання та розвитку. Вона знайшла своє відображення у наукових концепціях П. П. Блонського, Л. С. Виготського, Д. Б. Ельконіна, Л. В. Занкова, А. В. Запорожця, Г. С. Костюка, О. М. Леонтьєва, О. М. Матюшкіна, С. Л. Рубін - штейна та ін.

Особливе значення для вирішення проблеми співвідношення навчання і розвитку мають положення Л.С. Виготського про розмежування розвитку дитини на два рівні: актуальний і потенційний (найближчий). При цьому розвивальні можливості навчання визначаються рівнем чи зоною найближчого розвитку, а необхідною умовою оптимізації пошукової пізнавальної активності особистості є така організація навчальної діяльності, яка сприяє постійному переходу зони найближчого на рівень актуального розвитку та виникненню нової зони найближчого розвитку з ширшими пізнавальними можливостями учня.

За своїм характером пізнавальна активність є пошуковою, оскільки спрямована на зміну неприйнятної, слабо структурованої, суб'єктивно невизначеної ситуації і завжди передбачає певне її перетворення та зміну власної позиції. З метою ак-

центації цієї сторони діяльності поняття "пізнавальна активність" вживається у розумінні пошукова, перетворювальна, власне творча, особистісна і є ключовим у даному дослідженні.

Пошукова пізнавальна активність - це причина і водночас наслідок прогресивного функціонування навчальної проблемної ситуації, що тлумачиться нами як складна система суб'єктно-особистісної, змістовно-предметної і міжсуб'єктної сторін навчального процесу. Вона актуалізує пізнавальну потребу учнів і сприяє їх інтелектуальному розвитку. Особливості пізнавальної активності школяра визначаються головним чином змістом і структурою проблемних (мислительних) задач, які він розв'язує, а також залежать від характеру міжособистісної взаємодії партнерів по пошуку. Інтегральним показником розвивальних можливостей навчання є міра проблемності пізнавальних задач, яка визначається співвідношенням між творчими і репродуктивними діями учня і характеризується переважанням дискурсивних чи інтуїтивних мислительних процесів. Проблемність навчальної задачі тісно пов'язана з іншими її особливостями: об'єктивною і суб'єктивною складністю (умовою задачі, кількістю проміжних дій, мірою інтелектуально-вольової готовності учня як суб'єкта тощо). Вона діагностується безпосередньо в процесі розв'язування задачі на основі спостереження за поведінкою учня і педагогічної оцінки його розумових дій.

Адекватною теоретичною моделлю, що фіксує означення взаємозалежності, є, на наш погляд, розроблена спільно з А. В. Фурманом класифікація рівнів розумового розвитку і пошукової пізнавальної активності учнів, яка детально представлена у першому розділі дисертації. У загальному вигляді вона включає чотири рівні: 1) самостійний, низькопродуктивний; 2) самостійний, про-

дуктивний; 3) спільний, високопродуктивний; 4) спільний, максимально продуктивний. Кожен з них відзначається різною мірою інтелектуальної і комунікативної активності учнів.

Основними діагностичними показниками пошукової пізнавальної активності школярів є:

- 1) наявність актуальної пізнавальної потреби, породженої змістовими і функціональними особливостями проблемної навчальної ситуації;
- 2) розгорнутість мислительної діяльності, її дискурсивний характер;
- 3) продуктивність пошукової пізнавальної діяльності;
- 4) готовність до спільного пошуку, ділового співробітництва, навчального діалогу.

У другому розділі "Психолого-педагогічні умови розвитку пошукової пізнавальної активності школярів" висвітлено вікові та індивідуальні особливості прояву пізнавальної активності, визначено умови ефективної взаємодії вчителя та учнів у процесі розвивального навчання.

Результати теоретичного та експериментального дослідження показали, що універсальним дидактичним засобом оптимізації пошукової пізнавальної активності учнів є створення навчальних проблемних ситуацій, уміле керівництво їх функціонуванням на кожному етапі шкільного навчання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей.

Вікова динаміка пошукової пізнавальної активності характеризується поступовим збагаченням пізнавального досвіду школяра, розширенням його соціальної позиції, а також формуванням необхідних рефлексивних умінь і навичок.

Дифузний характер пошукової пізнавальної активності, позначений недостатньо сформованою орієнтацією у молодшому

шкільному віці, вимагає включення у навчальний процес **очевидних** проблемних ситуацій, забезпечення їх високої емоційної привабливості (образності) для учня і надання йому своєчасної допомоги під час розв'язування.

Найбільш виправданим для підлітка є використання **напів-очевидних** проблемних ситуацій, що відповідають інтелектуально-вольовим можливостям учнів. Спільна пошукова діяльність, активний аналіз та обмін думками - основні форми навчальної діяльності у середньому шкільному віці.

Інтенсивний розвиток самосвідомості й інтелекту, що спостерігається в період ранньої юності, створює оптимальні умови для впровадження **неочевидних** проблемних ситуацій і подальшого розвитку пошукової пізнавальної активності та переведення цього процесу на внутрішні ресурси.

Зазначені вікові особливості доповнюються високою варіативністю розвитку пошукової пізнавальної активності в межах кожного вікового періоду. Тому однією з необхідних умов розвивального навчання є постійна діагностика індивідуальних рівнів актуального і потенційного розвитку та вибір адекватних педагогічних засобів.

Оптимальність педагогічного керівництва визначається використанням взаємодоповнюючих опосередкованих, непрямих засобів впливу (навідне запитання, натяк, багатозначна пауза) і прямих, безпосередніх (вказівки, поради, рекомендації), оперативного і віддаленого реагування педагога на активність школяра.

За найкращих дидактичних умов педагогічне керівництво пошуковою пізнавальною активністю школярів оптимізує процеси функціонування і розвитку навчальної проблемності. Важливу роль

тут відіграє проблемно-пошуковий діалог, у якому найповніше моделюється ситуація навчального пошуку і міжособистісної взаємодії.

У третьому розділі "Дослідження інноваційних дидактичних моделей розвивального навчання" визначаються переваги модульно-розвивального навчання. Серед різних дидактичних версій найперспективнішою є та, що передбачає побудову діагностичних моделей розвитку пошукової пізнавальної активності школярів у процесі системної диференціації навчання. Такою вважаємо модульно-розвивальну експериментальну систему, яка повно реалізує потенціал особистості в самоактивності. Основу її функціонування забезпечує навчальний модуль, який складається з шести основних етапів-технологій: установчо-мотиваційного, змістово-пошукового, контрольно-смыслового, адаптивно-перетворювального, системно-узагальнюючого, контрольно-рефлексивного.

У системі модульно-розвивального навчання учні нарощують свій природний і соціальний потенціал завдяки науково продуманій системі психолого-дидактичних засобів та інноваційним технологіям розвитку пошукової пізнавальної активності школярів, які дають змогу вчителю вміло керувати розвивальною взаємодією і процесами психосоціального зростання кожного. При цьому високі навчальні, розумові та особистісні досягнення учнів різного віку і різної індивідуальної організації стали можливими завдяки введенню і розмежуванню п'яти груп експериментальних умов:

- а) якісно вищій фаховій, у тому числі психолого-педагогічній і теоретико-методологічній підготовці вчителів-дослідників;
- б) новій структурно-організаційній моделі управління експериментальною школою;

- в) проблемно-модульним навчальним програмам (граф-схем, наукових проєктів, навчальних сценаріїв, міні-підручників);
- г) діагностичному забезпеченні модульно-розвивального процесу (побудова діагностичних моделей системної диференціації навчання);
- д) використанню інноваційних технологій розвитку пошукової активності, які через відповідний психолого-педагогічний зміст оптимізують пізнавально-ціннісний процес кожного.

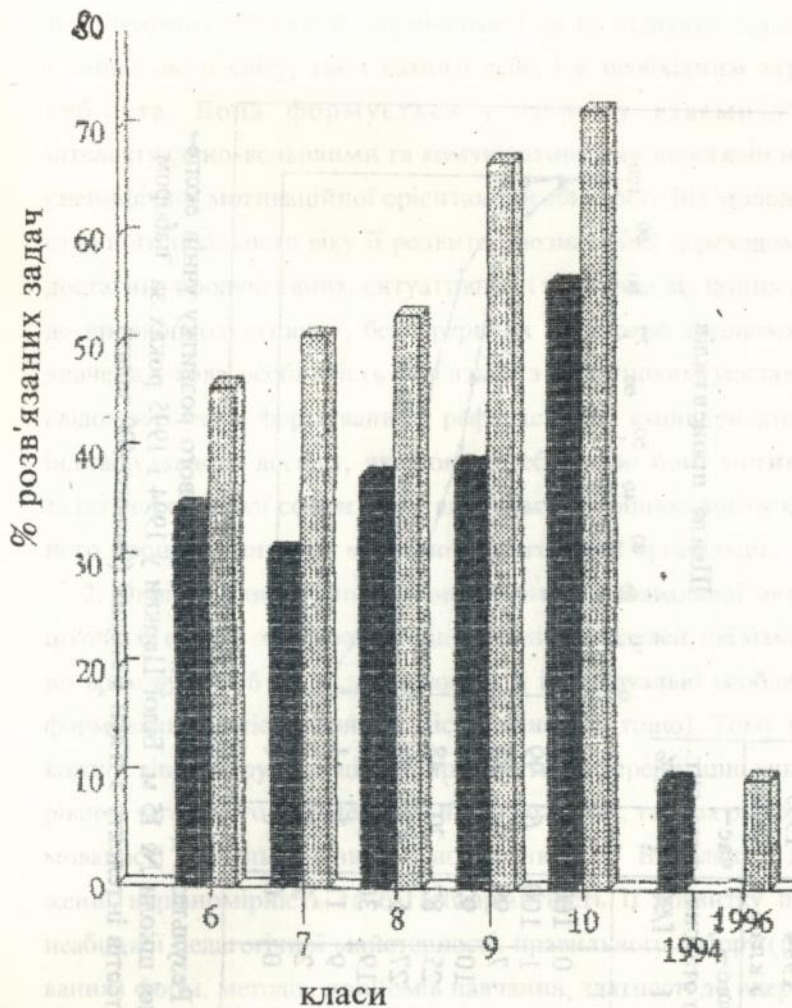
Комплексні діагностичні обстеження засвідчили, що в експериментальних умовах проблемного, диференційованого і модульно-розвивального навчання запроваджені такі інноваційні педагогічні технології, що оптимізують розвиток пошукової активності школярів з огляду на їх вікові та індивідуальні особливості й узагальнену ефективність педагогічних впливів. Введення сукупності експериментальних умов щодо оптимізації пошукової пізнавальної активності учнів значно поліпшує їх успішність, спричинює істотне — майже на 20 відсотків зростання інтелектуальних показників (табл. 1). Аналогічні результати отримані в процесі експериментального дослідження рівнів розумового розвитку учнів Білоцерківської школи № 15 (табл. 2).

Отже, пошукова пізнавальна активність школярів - центральна ланка будь-якого особистісно зорієнтованого, високопродуктивного навчально-виховного процесу і від повноти моделювання оптимальних умов її розвитку залежить ефективність використовуваної дидактичної системи.

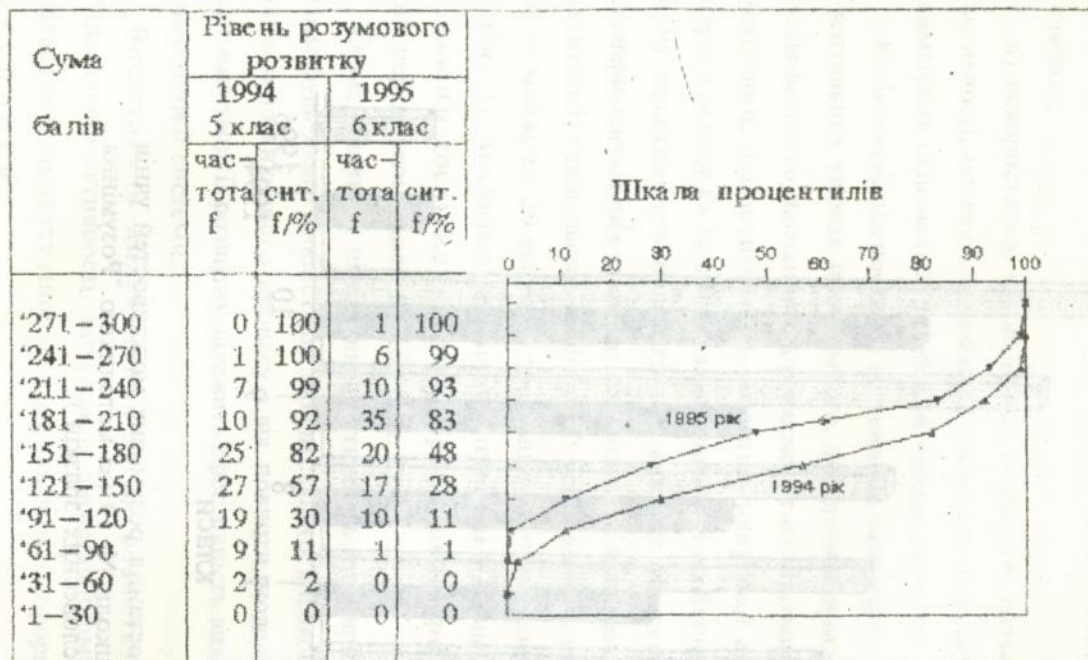
Висвітлення дидактичних засад розвитку пошукової пізнавальної активності, здійснене в дисертаційному дослідженні, підтверджує висунуту гіпотезу й дає можливість сформулювати такі

В И С Н О В К И:

1. Пошукова пізнавальна активність - сутнісна особистісна ха-

Таблиця 1. Зростання розумових можливостей учнів Керченської школи № 19 (за методикою "Розуміння словесних зразків")

Таблиця 2. Результати дослідження рівнів розумового розвитку учнів експериментальної школи № 15 м. Білої Церкви у 1994 і 1995 роках за набором тестів інтелекту з п'яти методик (всього 400 задач)

рактеристика, яка проявляється у здатності учня до перетворювальної (творчої) діяльності, спрямованої як на пізнання предметного і соціального світу, так і самого себе, і є необхідним атрибутом суб'єкта. Вона формується у тісному взаємозв'язку з інтелектуально-вольовими та комунікативними якостями на основі специфічної мотиваційної орієнтації особистості. Від молодшого до старшого шкільного віку її розвиток позначений переходом від недостатньо продуктивних, ситуативних і залежних від інших дій учня до високопродуктивних, безперервних і відносно автономних. Зазначена вікова особливість пов'язана з поступовим ускладненням свідомості учня, формуванням рефлексивних вмінь, розширенням індивідуального досвіду, якісною перебудовою його мотиваційної та інтелектуальної сфери. Вона визначає внутрішню логіку навчального процесу і вимагає належної педагогічної організації.

2. Однією з необхідних умов розвитку пізнавальної активності школярів є вибір оптимальних дидактичних моделей, які максимально враховували б не тільки вікові, а й індивідуальні особливості її формування (зміст, спрямованість, динаміку тощо). Тому в межах кожної вікової групи доцільно проводити диференціацію учнів як за рівнем загального (інтелектуального) розвитку, так і за рівнем сформованості навчально-пізнавальної активності. Виявлена у дослідженні нерівномірність та багатоваріантність її розвитку потребує неабиякої педагогічної майстерності: правильного добору (проекування) форм, методів, прийомів навчання, здатності до оперативної оцінки наявної ситуації та вміння перебудуватись відповідно до нових умов, оптимального дозування навчального матеріалу і переходу від безпосереднього до опосередкованого діалогу.

3. Системотворчим фактором розвитку пошукової пізнавальної активності школярів є навчальна проблемна ситуація, яка забезпечує високу зовнішню вмотивованість навчальної діяльності, спри-

чинює виникнення внутрішніх проблемних ситуацій кожного учня і, сягаючи зони його найближчого розвитку, призводить до найбільш повної реалізації інтелектуального й особистісного потенціалу. Звідси - винятково важливе значення теорії навчальних проблемних ситуацій для теоретико-методологічного моделювання інноваційних дидактичних систем.

4. Результати експериментального дослідження показали недостатню професійну підготовку педагогічних працівників до прогнозування, створення і розв'язання навчальних проблемних ситуацій відповідно до вікових та індивідуальних особливостей розвитку пошукової пізнавальної активності учнів. Одним із перспективних напрямів є запровадження спеціального (пропедевтичного) курсу для вчителів, який включає як теоретичні, так і практичні заняття і розвиває необхідні педагогічні вміння. Позитивний досвід у цьому плані нагромаджено в процесі широкомасштабного експерименту Українського інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти і за умови його збагачення проблемно-діалогічними формами суб'єкт-суб'єктної взаємодії його доцільно рекомендувати для широкого практичного використання. При цьому важливо змістити акцент з формально-кількісних показників навчального процесу на якісні, ті, що охоплюють рівні пошукової пізнавальної активності його учасників і насамперед учня як повноправного суб'єкта.

5. Ефективність розвитку пошукової пізнавальної активності школярів значною мірою залежить від загальної дидактичної моделі, змістово-операційних особливостей навчального процесу: міри його проблемності-диференційованості, розподілу суб'єкт-об'єктних позицій, а головне - особистісної значущості та інтелектуальної готовності учня. Оптимальною дидактичною моделлю, за результатами нашого експериментального дослідження, є модульно-розвивальне навчання, яке дає змогу найповніше до-

тримуватись основних психолого-дидактичних умов. Однак навіть поодинокі випадки невідповідності рівнів пошукової пізнавальної активності й інтелектуальності учнів змушують шукати додаткові способи впливу на них, трансформуючи ідеї розвивального навчання в більш досконалу й ефективну дидактичну систему.

6. Реалізація ідеї модульно-розвивального навчання в ряді експериментальних шкіл України стала можливою завдяки системному підходу до визначення психолого-педагогічного змісту етапів повного функціонального циклу навчального модуля (установчо-мотиваційний, змістово-пошуковий, контрольню-смысловий, адаптивно-перетворювальний, системно-узагальнюючий, контрольню-рефлексивний). Саме цей зміст, моделюючи розвивальну взаємодію вчителя та учнів, задає нормативні параметри перебігу конкретної педагогічної діяльності в умовах запропонованої системи навчання. Він визначає реальне поле вибору учнів на кожному етапі навчального модуля, а в підсумку забезпечує прогресивне психосоціальне зростання кожного.

Основні положення і висновки дисертації викладені в таких публікаціях:

1. Педагогічне керівництво пошуковою пізнавальною активністю школярів: Монографія. - К.: Зодіак-Еко, 1996. - 108 с. (у співавт.).
2. Дидактичний матеріал з української літератури для 8 класу: Посібник для вчителів. - К.: Радянська школа, 1981. - 175 с.
3. Зарубіжна література: Пробний посібник-хрестоматія для 5 класу. - К.: Зодіак-ЕКО, 1994. - 283 с. (у співавт.).
4. Удосконалення форм організації самостійної роботи школярів у процесі вивчення курсу української літератури: Методичні рекомендації. - Івано-Франківськ: ОІУВ, 1988. - 19 с.

5. Професійна діагностика вчителів як фактор наукової організації підвищення їх кваліфікації: Методичні рекомендації. - Івано-Франківськ: ОІУВ, 1990. - 30 с. (у співавт.).

6. Підвищення професійно-педагогічної культури вчителя національної школи: Методичні рекомендації. - Івано-Франківськ: ОІУВ, 1990. - 26 с. (у співавт.).

7. Передовий педагогічний досвід - справі перебудови освіти і виховання: Анотований каталог. - Івано-Франківськ: ОІУВ, 1988. - 80 с. (у співавт.).

8. Дидактичний матеріал до теми "Марко Вовчок" // Українська мова і література в школі. - 1980. № 5. - С. 40-43.

9. Підвищення ефективності педагогічного керівництва самостійною роботою школяра на уроках літератури: Виховання учнівської молоді в дусі миру і нове політичне мислення. Матеріали міжнародної конференції, - 19-22 вересня 1990р. - Рівне, 1990, - 12 с.

10. Франкова криниця: Посібник для вчителів. /За редакцією Кліщенко Л. М. - К.: Радянська школа, 1991. - С. 166-177.

11. Науково-методичне забезпечення диференціації навчання: Диференціація навчально-виховного процесу як необхідна умова гуманізації та демократизації освіти: Матеріали обласної науково-практичної конференції, 9 листопада 1993 року. - Івано-Франківськ: ІППОП, 1994. - 3 с.

12. Післядипломна освіта педагогів Прикарпаття: регіональний компонент // Обрії. - Івано-Франківськ: ІПОП, 1995. № 2. - С. 7-9.

13. Проблема розвитку пізнавальної активності школярів: від Сократа до Ушинського // Джерела, - Івано-Франківськ: ІПОП, 1996, N 3. - С. 9-15.

14. Умови ефективної взаємодії вчителя та учнів у процесі розвивального навчання // Джерела. - Івано-Франківськ: ІПОПП, 1996.- № 4. С. 3-8.

15. Методика організації експериментальної роботи в школі // Обрії. - Івано-Франківськ: ІПОПП, 1996.- № 1. - С. 3-6. (у співавт.).

B. Skomorovsky. The Didactic Bases of the Development of Cognitive Activities of Secondary school Pupils.

The Thesis for the Candidate Degree in pedagogy (speciality 13.00.01-Theory and history of Pedagogy), The Prikarpatyky University named after V. Stefanik, Ivano-Frankivsk, 1996.

As a result of research the theory of levels of cognitive activities of an individual in accordance with his\her intellectual potential, personal features and age peculiarities, perception, ways of solving problems and the character of the teacher's and pupils' interaction are scientifically grounded.

Psychological and didactic bases of the optimum teacher's guidance of the pupils' investigating cognitive activities in experimental conditions of innovational teaching models have been worked out.

Скоморовский Б. Г. Дидактические основы поисковой познавательной активности учащихся средней школы.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - теория и история педагогики. Прикарпатский университет им. В. С. Стефаника, г. Ивано-Франковск, 1996.

В результате исследования научно обоснована теория уровней познавательной активности личности в зависимости от ее интеллектуального потенциала, индивидуальных и возрастных особенностей, внутреннего принятия и решения проблемных задач, характера сотрудничества учителя и учащихся.

Разработаны психологические и дидактические основы оптимального педагогического руководства поисковой познавательной активностью школьников в условиях инновационных моделей обучения.

Ключові слова: розумовий розвиток особистості, пошукова пізнавальна активність, навчальна проблемна ситуація, модульне навчання.

Підписано до друку 12. 09. 96. Формат 60x84 1/16

Друк. аркушів 1. 4. Тираж — 100 пр. Зам. 40.

Видруковано на різнографі. Тов. "Поліскан".

284000, м. Івано—Франківськ, вул. Франка, 33.

AB 35.689

AB. 35.009

В. С. Шенников. Развитие личности и творчество в педагогическом процессе.

Труды и статьи по педагогике. Педагогический университет имени В. С. Шенникова. Москва, 1996.

As a result of research the theory of levels of creative activity of an individual is presented in accordance with his/her intellectual potential, personal features, learning methods and the degree of complexity of the problems and the conditions of the activity. The results of the research are identified as follows:

Psychological and didactic aspects of the teacher's guidance of the pupil's creative activity in various conditions of educational training have been worked out.

Содержание: В. С. Шенников. Развитие личности и творчество в педагогическом процессе. Труды и статьи по педагогике. Педагогический университет имени В. С. Шенникова. Москва, 1996.

Аннотация: В результате исследования теория уровней творческой деятельности индивидуума в соответствии с его интеллектуальным потенциалом, личностными особенностями, методами обучения и степенью сложности задач и условий деятельности. Результаты исследования сформулированы следующим образом:

Психологические и дидактические аспекты руководства творческой деятельностью учащегося в различных условиях образовательного процесса проработаны. Результаты исследования сформулированы следующим образом:

Работаны психологические и дидактические аспекты руководства творческой деятельностью учащегося в различных условиях образовательного процесса. Результаты исследования сформулированы следующим образом:

Издано в 1996 г. 11.00 Формат 60x84 1/16
Листов 1 + 1 лист - 100 экз.
Издательство Педагогического университета имени В. С. Шенникова
125000 Москва, Ленинский пр., 117